

Попов Олександр Ігорович,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків
e-mail: alexpopov.kh@gmail.com
ORCID 0000-0002-4792-250X

УДК 347.958

ПРАВОВА ДОКТРИНА ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ ПРИ ПЕРЕГЛЯДІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Стаття присвячена проблемам підвищення ефективності функціонування провадження з перегляду судових рішень Верховним Судом України в системі цивільного судочинства. Зокрема, предметом наукового аналізу постають питання застосування доктринальних джерел при розгляді цивільних справ найвищим судовим органом. Аналізуються сучасні підходи до визначення природи правової доктрини, її значення для процесу судового правозастосування, а також перспективи безпосереднього застосування доктринальних джерел при здійсненні правосуддя в межах національної правової системи. Виходячи з особливої природи перегляду судових рішень Верховним Судом України, виокремлено декілька шляхів використання правової доктрини при розгляді цивільних справ Верховним Судом України.

Ключові слова: правова доктрина; Верховний Суд України; перегляд судових рішень Верховним Судом України; принцип правової визначеності; єдність судової практики.

Попов А. И., кандидат юридических наук, ассистент кафедры гражданского процесса, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail: alexpopov.kh@gmail.com ; ORCID 0000-0002-4792-250X

Правовая доктрина и ее применение Верховным Судом Украины при пересмотре судебных решений по гражданским делам

Статья посвящена проблемам повышения эффективности функционирования производства по пересмотру судебных решений Верховным Судом Украины в системе гражданского судопроизводства. В частности, предметом научного анализа становятся вопросы применения доктринальных источников при рассмотрении гражданских дел наивысшим судебным органом. Анализируются современные подходы к определению природы правовой доктрины, ее значение для процесса судебного применения, а также перспективы непосредственного применения доктринальных источников при осуществлении правосудия в рамках национальной правовой системы. Исходя из особенной природы пересмотра судебных решений Верховным Судом Украины, выделено несколько направлений использования правовой доктрины при рассмотрении гражданских дел Верховным Судом Украины.

Ключевые слова: правовая доктрина; Верховный Суд Украины; пересмотр судебных решений Верховным Судом Украины; принцип правовой определенности; единство судебной практики.

Вступ. Сучасний стан становлення та розвитку вітчизняної правової системи супроводжується підвищенням інтересу до дослідження її структурних елементів, а також явищ зазвичай не характерних для неї. До одного з таких явищ по праву слід віднести правову доктрину, здатну істотно впливати на процеси правотворчості й, що не менш важливо, правозастосування.

Особливий інтерес у цьому контексті викликають питання можливості застосування доктринальних джерел у сфері судового правозастосування, зокрема, під час перегляду судових рішень Верховним Судом України.

Аналіз літературних джерел і постановка задачі дослідження. Останніми роками феномену правової доктрини, а також її впливу на правозастосовний процес було присвячено низку праць вітчизняних та зарубіжних учених. Зазначені питання ставали предметом досліджень таких науковців, як С. В. Бошно, А. О. Васильєв, Є. П. Євграфова, М. В. Кармаліта, С. І. Максимов, І. В. Семеніхін та ін. Але з огляду на складність явища, правової доктрини обґрунтовано видається потреба в подальшому вивченні питання про можливість використання правової доктрини в правозастосовному процесі, зокрема, при відправленні правосуддя судами.

Метою статті є науковий аналіз та пошук можливих шляхів використання доктринальних джерел при перегляді судових рішень Верховним Судом України як найвищою судовою інстанцією у цивільному судочинстві.

Вклад основного матеріалу. Варто підтримати висловлену в юридичній літературі точку зору, що у новітніх умовах розвитку суспільно-правових відносин під впливом процесів глобалізації, зближення правових систем, піднесення проблеми прав людини доктринальні правові джерела набувають особливо великого значення. Питання правової доктрини виходять за межі національних правових систем, навіть правових сімей, і мають глобальний характер [1, с. 279].

Незважаючи на різноманіття підходів до визначення поняття правової доктрини, в узагальненому вигляді під правовою доктриною слід розуміти сукупність (систему) наукових знань про певне правове явище [2, с. 275].

На думку С. І. Максимова, правова доктрина є феноменом, що максимально має поєднувати наукові розробки з практикою створення й застосування права, враховуючи при цьому як контекст правової культури, так і вплив основних чинників розвитку суспільства загалом [3, с. 34]. Більш того, як відзначає І. В. Семеніхін, можливість використання правової доктрини, доктринальних положень у правозастосовній практиці впливає із самої природи, сутності феномену правової доктрини, що має двоїстий, теоретико-прикладний (практичний) характер [4, с. 303-304].

Таким чином, правова доктрина є фундаментальним елементом правової системи, що охоплює концептуальні ідеї, теорії та погляди щодо права в цілому та окремих його явищ.

Розглядаючи безпосередньо питання можливості використання правової доктрини в судовому правозастосуванні, варто зауважити, що нині доктрина

стала більше сприйматися судовою практикою [5, с. 7]. Як відмічають Р. Давид та К. Жофре-Спинозі, норми в тому вигляді, як вони сформульовані законодавцем та доктриною, недостатні для того, щоб дати повне уявлення про зміст права. З метою підтримання стабільності правопорядку судова практика намагається уточнювати норми, що виступають як загальні, але здійснює це в чітких і безспірних межах [6, с. 83].

Проте, враховуючи специфіку вітчизняної правової системи, слід погодитись із Є. П. Євграфовою, що у судових рішеннях містяться посилання лише на відповідні норми законів (статті, їх частини, окремі приписи), а не на наукові праці, хоча останні можуть бути використані (і використовуються) у процесі їх розгляду та ухвалення судом, що не викликає заперечень [7, с. 341]. Це, на нашу думку, можна пояснити насамперед відсутністю у доктрини статусу джерела права, а також браком фундаментальних досліджень проблем її застосування в судовій практиці.

Як відмічає Н. М. Оніщенко, ступінь врахування наукової доктрини при вирішенні судових справ залежить від самої правової системи, її генезису, системи джерел права, ментального правового розвитку [8, с. 25-26]. Впливають на це, на нашу думку, й особливості самої процедури цивільного судочинства.

У цьому контексті вважаємо за необхідне окремо зупинитися на питанні застосування правової доктрини при перегляді судових рішень у цивільних справах Верховним Судом України. Такий інтерес пов'язаний, передусім, з особливостями провадження з перегляду судових рішень найвищим судовим органом, які істотно відрізняють його від інших форм перегляду судових рішень у цивільному судочинстві.

По-перше, можливість використання доктринальних джерел обґрунтовується функціями перегляду судових рішень Верховним Судом України, які визначаються виходячи з підстав для перегляду судових рішень, закріплених у статті 355 ЦПК України. Такими є забезпечення однакового застосування права судами та єдності судової практики, а також дотримання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань.

По-друге, як стверджує К. В. Гусаров, фундаментальною особливістю перегляду судових рішень Верховним Судом України, на відміну від інших форм перегляду судових рішень у цивільному судочинстві, виступає наявність в ньому публічних засад [9, с. 336].

По-третє, закріплення на законодавчому рівні обов'язкового характеру правових позицій Верховного Суду України, сформульованих ним за результатами перегляду судових рішень, є свідченням певних кроків до сприйняття доктрини судового прецеденту вітчизняною правовою системою. Відповідно до статті 360-7 ЦПК України висновки Верховного Суду України щодо застосування норми права, викладені у його постанові, прийнятій за результатами розгляду справ з підстав, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 355 ЦПК України, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відпо-

відну норму права. Зазначений факт істотно відрізняє перегляд судових рішень Верховним Судом України з-поміж інших форм перегляду і водночас зумовлює необхідність осмислення можливостей прояву інших рис, характерних для класичної доктрини судового прецеденту, серед яких, природно, окреме місце посідає використання доктринальних джерел при здійсненні судочинства.

Ураховуючи наведені особливості, вважаємо за доцільне визначити існування трьох форм застосування доктринальних джерел при здійсненні перегляду судових рішень у цивільних справах Верховним Судом України:

1) використання висновків Науково-консультативної ради при Верховному Суді України;

2) отримання індивідуальних консультацій та правових висновків від науковців у галузі права;

3) безпосереднє використання доктринальних джерел при вирішенні справи Верховним Судом України.

Науково-консультативна рада є постійно діючим консультативно-дорадчим органом при Верховному Суді України, який утворюється з числа висококваліфікованих фахівців у галузі права й до повноважень якої, зокрема, належить надання наукових висновків щодо норм матеріального права, які неоднаково були застосовані судом (судами) касаційної інстанції у подібних правовідносинах. Вона виступає інтелектуальним центром, покликаним надавати багатосторонню допомогу Верховному Суду України при здійсненні судочинства у цивільних справах.

Можливість звернення до Науково-консультативної ради з доручення про підготовку вищезгаданого наукового висновку передбачена пунктом 3 частини 1 статті 360-1 ЦПК України у рамках підготовки справи до розгляду у Верховному Суді України. Наукові висновки, підготовлені провідними фахівцями в окремих галузях права – членами Ради, дуже часто використовуються суддями Верховного Суду України при перегляді судових рішень у цивільних справах, про що свідчать матеріали судової практики [10; 11; 12] та свідчить про відображення у цивільному процесуальному законодавстві можливості застосування Верховним Судом України правової доктрини при розгляді цивільних справ.

Другою формою використання правової доктрини при здійсненні перегляду судових рішень є звернення суддів Верховного Суду України до наукових установ або окремих науковців з проханням надати науково-обґрунтований висновок щодо застосування певних норм законодавства.

Слід відзначити, що така форма безпосередньо не передбачена в чинному законодавстві. Однак, не зважаючи на це, вона є досить поширеною у практиці, про що відмічається в юридичній літературі [4, с. 307; 13, с. 15]. При цьому правові висновки, підготовлені окремими фахівцями у галузі права, як доктринальні джерела, здатні відігравати вагомий роль у процесі прийняття постанов Верховним Судом України.

Нарешті третьою формою, яка на сьогодні може розглядатись нами лише як перспективна, є безпосереднє використання Верховним Судом України док-

тринальних джерел при мотивуванні своїх постанов за результатами перегляду судових рішень. Тим не менш вважаємо, що зосередження окремої уваги на дослідженні цієї форми застосування правової доктрини має важливе значення у контексті подальших пошуків шляхів удосконалення процесуальної форми перегляду судових рішень найвищою судовою інстанцією.

Слід відзначити, що посилення на доктринальні джерела при обґрунтуванні судами своїх рішень не є характерним для країн континентальної правової системи. Діаметрально протилежна ситуація простежується в країнах англо-американської системи права, де така форма використання правової доктрини дуже поширена [14, с. 129–141].

Разом із тим, враховуючи тенденцію до зближення різних правових систем, яка простежується останнім часом, що проявилася і у вітчизняній правовій системі у вигляді часткового сприйняття доктрини судового прецеденту, про що зазначалось вище, цілком обґрунтованим видається можливість дослідити перспективи використання правової доктрини й вітчизняним Верховним Судом при здійсненні цивільного судочинства та висловити власні міркування з цього приводу.

Насамперед слід наголосити на тому, що ми обґрунтовуємо можливість застосування правової доктрини не як джерела права при перегляді Верховним Судом України судових рішень у цивільних справах, а як допоміжного інструменту пошуку правильного шляху однакового застосування окремої правової норми. Основним джерелом у цьому разі виступає норма права, яка в силу певних причин неоднаковим чином була застосована судом касаційної інстанції. Завдання Верховного Суду України як найвищого судового органу в державі – усунути це негативне явище шляхом перегляду судових рішень, забезпечивши єдність судової практики у подальшому. У таких умовах правова доктрина, на нашу думку, цілком спроможна виступати як один з переконливих аргументів, покладених в основу мотивування Верховним Судом України свого рішення щодо правильного застосування норми права та відповідної правової позиції, сформульованої за результатами перегляду судових рішень Верховним Судом України.

Водночас, відстоюючи ідею можливості посилення Верховним Судом України на доктринальні джерела при мотивуванні власних постанов, вважаємо за необхідне звернути увагу на деякі проблеми, які, на наш погляд, мають прикладний характер. Перша з них полягає у визначенні належного доктринального джерела, що може бути застосоване у кожному окремо взятому випадку. Тут постає низка питань, а саме: що саме слід вважати доктринальним джерелом; праці яких учених можуть бути використані як доктринальні джерела; ступінь авторитетності таких праць тощо.

В юридичній літературі усталилася точка зору, що доктринальними джерелами можуть виступати: а) вчення, філософсько-правова теорія; б) твердження вчених-юристів щодо сутності та змісту різних юридичних актів, правотворчості й правозастосування; в) наукові праці найбільш авторитетних дослідників

у галузі держави та права; г) коментарі кодексів, окремих законів, «анотованих версій» (моделей) різноманітних нормативно-правових актів [15, с. 2].

У цьому контексті заслуговують також на увагу ознаки правової доктрини, сформовані в дисертаційному дослідженні І. В. Семеніхіна. Серед таких автор виділяє: 1) тісний зв'язок з юридичною наукою; 2) необхідність отримання загального визнання юридичної спільноти для набуття науковими положеннями ознак доктринальності; 3) здатність бути вагомим чинником у процесі формування права, основою для розроблення правових приписів; 4) поєднання відображення правової дійсності з активним впливом на всі ключові елементи правової системи (правотворчість, правозастосування); 5) зорієнтованість на майбутню реалізацію у державно-правовій практиці; 6) виявлення місця правової доктрини у правовій системі в контексті досліджень джерел права; 7) значний вплив доктрини на юридичну практику через науково-практичні коментарі до законодавчих актів як результату доктринального тлумачення [16, с. 72].

Не менш важливим при виборі доктринального джерела є й врахування того беззаперечного факту, що в сучасних умовах праці деяких науковців мають яскраве політичне забарвлення, а тому не завжди можуть вважатися об'єктивними [8, с. 22].

Іншою проблемою при виборі належного до застосування доктринального джерела є його актуальність, тобто відповідність положень, які містяться у ньому, сучасному станові розвитку суспільних відносин та правового регулювання. Правовій доктрині як складному правовому явищу властивий динамізм, що потребує, насамперед, своєчасного та адекватного реагування на зміни в суспільних відносинах. Як приклад, можна навести доктрину радянського цивільного права, в якій домінуюче становище посідали відносини соціалістичної власності. Зміна політичної та економічної ситуації у зв'язку з набуттям Україною незалежності стала причиною зміни правової доктрини, яка сьогодні виходить з принципово інших позицій, відстоюючи пріоритетність відносин приватної власності.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна констатувати наявність декількох форм застосування правової доктрини при здійсненні Верховним Судом України перегляду судових рішень у цивільних справах, що зумовлене істотними особливостями та функціями цієї форми перегляду судових рішень в системі цивільного судочинства. Серед таких форм окреме місце має бути відведено безпосередньому застосуванню доктринальних джерел при мотивуванні Верховним Судом України своїх постанов, як допоміжних інструментів аргументації останнім власних правових позицій.

Упровадження зазначеної форми видається цілком обґрунтованим, оскільки сприятиме вдосконаленню процесуальної форми перегляду судових рішень найвищим судовим органом. Разом із тим важливо акцентувати увагу на окресленні вище проблеми прикладного характеру, що дозволить забезпечити ефективність використання доктринальних джерел при здійсненні судочинства у цивільних справах Верховним Судом України.

Список літератури:

1. Кармаліта М. Місце правової доктрини в сучасній системі джерел (форм) права України / Марія Кармаліта // Публічне право. – 2012. – № 2. – С. 279–287.
2. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол. Ю. С. Шемшученко]. – Київ : Укр. енциклопедія, 1998. – Т. 2. – 744 с.
3. Максимов С. І. Правова доктрина: філософсько-правовий підхід / С. І. Максимов // Право України. – 2013. – № 9. – С. 34–54.
4. Семеніхін І. Проблемні аспекти реалізації правової доктрини у правозастосовчій практиці / І. Семеніхін // Вісник Академії правових наук України. 2010 р. № 3 (62): Зб. наук. пр. / Акад. прав. наук України. – Харків : Право, 2010. – С. 303–311.
5. Кармаліта М. Правова доктрина у романо-германській та англосаксонській правових сім'ях / М. Кармаліта // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 2. – С. 6–9.
6. Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози. – Москва : Междунар. отношения, 2009. – 456 с.
7. Євграфова Є. Дослідження правової доктрини в контексті системи джерел права / Є. Євграфова // Право України. – 2011. – № 1. – С. 337–344.
8. Оніщенко Н. М. Правова доктрина: поняття, сутність та практичне значення / Н. М. Оніщенко // Судова апеляція. – 2007. – № 3. – С. 21–26.
9. Гусаров К. В. Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / К. В. Гусаров ; Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2011. – 431 с.
10. Постанова Верховного Суду України від 17 жовтня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/review/19130785>.
11. Постанова Верховного Суду України від 23 травня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/review/16571723>.
12. Постанова Верховного Суду України від 26 грудня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/review/28332592>.
13. Спасибо-Фатєєва І. В. Доктринальне тлумачення / І. В. Спасибо-Фатєєва // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 1 (40). – Харків : Право, 2005. – С. 14–24.
14. Евсеев А. П. Верховный Суд Соединенного Королевства: становление: монография / А. П. Евсеев ; Нац. ун-т «Юрид. акад. Украины имени Я. Мудрого». – Харьков : Юрайт, 2014. – 184 с.
15. Васильев С. В. Правовая доктрина и гражданское судопроизводство / С. В. Васильев // Арбитражный и гражданский процесс. – 2013. – № 3. – С. 2–6.
16. Семеніхін І. В. Правова доктрина: загальнотеоретичний аналіз : наук. доп. / І. В. Семеніхін ; наук. ред. О. В. Петришин ; гол. ред. С. Г. Серьогіна ; редкол. Ю. П. Битяк [та ін.] ; Нац. акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. будівництва та місцевого самоврядування. – Харків : Юрайт, 2012. – 88 с.

References:

1. Karmalita, M. Mistse pravovoi doktryny v suchasnij systemi dzherel (form) prava Ukrainy [Place of legal doctrine in the modern system sources (forms) of Ukrainian law]. Publichne pravo [Public Law], 2012, no. 2, pp. 279-287 [in Ukrainian].
2. Yurydychna entsyklopediia [Legal Encyclopedia]. Kyiv : Ukrainian entsyklopediia, Vol. 2, 1998, 744 p [in Ukrainian].
3. Maksymov, S. Pravova doktryna: filososfs'ko-pravovyj pidkhid [Legal doctrine, philosophical and legal approach]. Pravo Ukrainy [Law of Ukraine], 2013, N 9, pp. 34-54 [in Ukrainian].
4. Semenikhin, I. Problemni aspekty realizatsii pravovoi doktryny u pravozastosovchij praktytysi [Problematic aspects of legal doctrine in law enforcement]. Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy: Zb. nauk. pr. [Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine: Collected papers], 2010, no. 3(62), Kharkiv : Pravo, 2010, pp. 303-311 [in Ukrainian].

5. Karmalita, M. Pravova doktryna u romano-hermans'kij ta anhlosaksons'kij pravovykh sim'iakh [Legal doctrine in the Roman-Germanic and Anglo-Saxon legal families]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo* [Business, Economy and Law], 2010, N 2, pp. 6-9 [in Ukrainian].
6. Davyd, R., Zhoffre-Spynozy K. Osnovnye pravovye systemy sovremennosti [Major legal systems of modernity]. Moscow : Mezhdunar. otnosheniya, 2009, 456 p [in Russian].
7. Yevhrafova, Ye. Doslidzhennia pravovoi doktryny v konteksti systemy dzherel prava [Research of legal doctrine in the context of the sources of law] *Pravo Ukrainy* [Law of Ukraine], 2011, N 1, pp. 337-344 [in Ukrainian].
8. Onischenko, N.M. Pravova doktryna: poniattia, sutnist' ta praktychne znachennia [Legal doctrine: concept, essence and practical value]. *Sudova apeliatsiia* [Judicial appeal], 2007, N 3, pp. 21-26 [in Ukrainian].
9. Husarov, K.V. Instantsijnyj perehliad sudovykh rishen' u tsyvil'nomu sudochynstvi: dys. ... d-ra iuryd. nauk [Instance retrial of court decisions in the civil legislation. Doct. Diss]. Kharkiv, 2011, 431 p [in Ukrainian].
10. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 17 zhovtnia 2011 roku [Decision of the Supreme Court of Ukraine on 17 October 2011], from <http://www.reyestr.court.gov.ua/review/19130785>.
11. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 23 travnia 2011 roku [Decision of the Supreme Court of Ukraine on 23 may 2011], from <http://www.reyestr.court.gov.ua/review/16571723>.
12. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 26 hrudnia 2012 roku [Decision of the Supreme Court of Ukraine on 26 December 2012], from <http://www.reyestr.court.gov.ua/review/28332592>.
13. Spasybo-Fatieieva I. Doktrynal'ne tlumachennia [Doctrinal interpretation]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy. Zb. nauk. pr.* [Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine: Collected papers], 2005, no. 1 (40), Kharkiv : Pravo, 2010, pp. 14-24 [in Ukrainian].
14. Evseev, A. P. Verkhovnyj Sud Soedynennoho Korolevstva: stanovlenye: monohrafiya [The Supreme Court of the United Kingdom: formation: monograph]. Kharkiv: Yurajt, 2014, 184 p [in Russian].
15. Vasylyev, S. V. Pravovaia doktryna i hrazhdanskoe sudoproizvodstvo [Legal doctrine and civil proceedings]. *Arbytrazhnyj i hrazhdanskyj protsess* [Arbitration and civil procedure], 2013, N 3, pp. 2-6 [in Russian].
16. Semenikhin, I. V. Pravova doktryna: zahal'noteoretychnyj analiz : Naukova dopovod [Legal doctrine: General Analysis: Science. report]. Kharkiv : Yurajt, 2012, 88 p [in Ukrainian].

Попов О. І., Candidate of Legal Sciences, assistant of Civil Procedure Department of Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail: alexpopov.kh@gmail.com ; ORCID 0000-0002-4792-250X

Legal doctrine and its application by Supreme Court of Ukraine in the revision of judicial decisions in civil cases

The article is devoted to the problems of increasing the efficiency of production for the review of judicial decisions by the Supreme Court of Ukraine in the system of civil justice. In particular, the questions of application of the doctrinal sources in civil cases by the highest judicial body become the subject of scientific analysis. Modern approaches to defining the nature of the legal doctrine and its significance for the process of the court application, as well as the prospects for the immediate application of the doctrinal sources of the administration of justice in the national legal system are analyzed.

Based on the special nature of the judicial review of decisions by the Supreme Court of Ukraine, several areas of use of legal doctrine in civil cases by the Supreme Court of Ukraine are highlighted. In particular, the following are seen: the use of the findings of the Scientific Advisory Board of the Supreme Court of Ukraine; obtaining individual advice and legal opinions from scholars in law; direct use in solving doctrinal sources of the Supreme Court of Ukraine.

Keywords: legal doctrine; the Supreme Court of Ukraine; review of judicial decisions by the Supreme Court of Ukraine; the principle of legal certainty; unity of judicial practice.

Надійшла до редколегії 26.01.2016 р.